

Handläggare
Mats Christenson
Telefon: 0850812201

Till
Södermalms stadsdelsnämnd
26 augusti 2021

Remiss av Handlingsplan för skadedjursbekämpning. Svar på uppdrag från kommunfullmäktige

Svar på remiss från kommunstyrelsen, KS 2021/444

Förslag till beslut

Stadsdelsnämnden överlämnar stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har till bland annat Södermalms stadsdelsnämnd skickat ett förslag till handlingsplan för skadedjursbekämpning på remiss. Handlingsplanen innehåller en beskrivning av befintlig skadedjursituation i staden samt förslag till olika åtgärder för att utveckla skadedjursarbetet. De föreslagna åtgärderna berör avfallshantering på offentlig plats, kommunikation kring skadedjur och nedskräpning, innovativa metoder för bekämpning och central upphandling av skadedjursbekämpning.

Förvaltningen anser att det är bra att en handlingsplan för skadedjursbekämpning tagits fram med syftet att utveckla stadens skadedjursbekämpning. Förvaltningen får ofta in synpunkter och klagomål från boende i stadsdelsområdet att det finns skadedjur, framförallt råttor, i stadsdelsområdets parker.

För att få en övergripande bild över utvecklingen av antalet inkomna anmälningar de senaste åren om skadedjur i staden önskar förvaltningen att detta redovisas i handlingsplanen. Förvaltningen är medveten om att det ökade antalet anmälningar inte behöver betyda att antalet skadedjur ökar men anser ändå att det är av värde att få ta del av statistiken.

Förvaltningen efterlyser att handlingsplanen tar upp problematiken kring fågelmatning på allmän plats. Förvaltningen får in många klagomål på att bröd och annan mat läggs ut i parkerna vilket enligt förvaltningen gynnar skadedjuren.

Förvaltningen anser att det är viktigt att staden kommunicerar kring problemen med skadedjur kopplat till nedskräpning. Attityds- och beteendeförändringar är av stor betydelse för att erhålla minskad nedskräpning vilket, förutom minskade skadedjursproblem, också kan bidra till ökad allmänna trivseln i offentlig miljö.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har, förutom till Södermalms stadsdelsnämnd, skickat ett förslag till handlingsplan för skadedjursbekämpning på remiss till bland annat stadsledningskontoret, miljö- och hälsoskyddsnämnden, fastighetsnämnden, kyrkogårdsnämnden, stadens bostadsbolag samt till samtliga övriga stadsdelsnämnder. Remisstiden sträcker sig till den 17 september 2021.

Förslaget till handlingsplan för skadedjursbekämpning bifogas som bilaga till tjänsteutlåtandet.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av stadsmiljöavdelningen inom Södermalms stadsdelsförvaltning. Ärendet har behandlats av förvaltningsgruppen och pensionärsrådet den 16 augusti 2021 och i rådet för funktionshindersfrågor den 17 augusti 2021.

Ärendet

Nedan görs en sammanfattning av förslaget till handlingsplan för skadedjursbekämpning.

Inledning

I handlingsplanen anges att många stockholmare upplever att problem med skadedjur ökat. Kommunfullmäktige har därför givit trafikkontoret i uppdrag att ta fram en handlingsplan för att utveckla skadedjursarbetet. Handlingsplanen har utarbetats i samarbete med de förvaltningar och bolag inom staden som är berörda.

Handlingsplanen omfattar problem som uppstår på grund av olika typer av gnagare som råttor, möss och sorkar men även fåglar.

Befintlig situation

I förslaget till handlingsplan framhålls att synpunkter, anmälningar och klagomål på skadedjur från allmänhet och boende ökat, detta enligt uppgifter från miljöförvaltningen som är tillsynsmyndighet. I handlingsplanen anges att det ökade antalet synpunkter, anmälningar och klagomål inte entydigt kan tolkas som att antalet skadedjur, och därmed problemen, ökar. Bland annat noterar miljöförvaltningen en ökning av antalet anmälningar kring skadedjur i samband med pandemiutbrottet under våren 2020. Detta

kan tolkas som en konsekvens av nya vanor, rörelsemönster och beteenden. En ökning av antalet skadedjur motsägs dessutom till viss del av företrädare för skadedjursbranschen och stadens egen personal även om detta bara utgör bedömningar då rättvisande mätningar av antal skadedjur är svåra att genomföra.

Oavsett mängd och omfattning av skadedjur i dag jämfört med tidigare konstateras i förslaget att skadedjursproblemen i dagsläget är mer exponerade och synliga än tidigare vilket sannolikt leder till fler synpunkter, anmälningar och klagomål och större uppmärksamhet kring frågan.

Skadedjurens ökade synlighet kan enligt förslaget förklaras av flera faktorer som i huvudsak kan tillskrivas förändrade beteendemönster och livsstil. Gatulivet i staden pågår numera i hög utsträckning under större delen av dygnet till skillnad mot tidigare vilket medför att skadedjurens aktiviteter syns av flera människor. De omfattande byggprojekt som pågår på många håll inom staden gör också att gnagare som normalt bor och vistas under mark tvingas upp till ytan på grund av buller, vibrationer och förstörda boplatser. Även sociala medier spelar en avgörande roll genom möjligheten att synliggöra skadedjur på ett sätt som inte tidigare varit möjligt.

Utformningen av det moderna stadsrummet uppges också bidra till ökad skadedjursproblematik. Staden ger i allt högre grad möjligheter till skydd och boplatser i form av till exempel väderskydd och utskjutande tak, inglasade gallerior, takbeklädda gångstråk och marktäckande vegetation i rabatter. Detta erbjuder både boplatser och skydd för predatorer i kombination med god tillgång till föda vilket gynnar populationernas tillväxt.

Stadens ansvar för skadedjursbekämpning

Ansaret för skadedjursbekämpning faller enligt miljöbalken på mark- och fastighetsägaren. Staden har därmed ansvar för sin egen mark och sina egna byggnader.

Stadens skadedjursverksamhet är upphandlad enligt lagen om offentlig upphandling (LOU). Fram till år 2010 bedrevs all stadens skadedjursverksamhet av trafikkontoret i egen regi för att därefter upphandlas av trafikkontoret. I olika omgångar har därefter ansvaret för skadedjursbekämpning förts över på stadens fastighetsägande förvaltningar och bolag.

Stadsdelsförvaltningarna har ingen formell roll i skadedjursbekämpningen då trafikkontoret har ansvar för

verksamheten på all offentlig platsmark. Stadsdelsförvaltningarna har dock en betydelsefull roll i att lokalisera problem med skadedjur och vidarebefordra medborgarnas anmälningar och klagomål till trafikkontoret.

Befintliga metoder

I dagsläget bedrivs bekämpning av gnagare i huvudsak genom utplacering av olika typer av fällor och betesstationer. Stationerna placeras på platser där det finns spår av skadedjur och där driftpersonal erfarenhetsmässigt vet att problem uppstår. De vanligaste skadedjursstationerna är av typen betesstation med ett förgiftat bete, men olika typer av slagfällor förekommer också. Alla stadens skadedjursstationer har individuell GPS-positionering.

I förslaget beskrivs att fåglar kan utgöra problem när de bildar stora populationer. Problemen utgörs främst av spillning som i sin tur kan sprida smitta och utgöra föda för gnagare. När fåglar anses utgöra ett problem hanteras de i huvudsak genom skydds jakt.

I förslaget beskrivs att den nya generationens fällor i normalfallet är uppkopplade mot användaren där tekniken kan påvisa förekomst av skadedjur, larma om stationen inte fungerar, om det finns behov av att fylla på bete eller annat underhållsarbete. Olika typer av sensorer i fällan används också för att aktivera till exempel elstötar eller slaghammare då skadedjur är närvarande.

Kort om lagstiftning

I miljöbalken anges att en bostad ska vara fri från skadedjur och fastighetsägaren ska därför utföra egenkontroll enligt miljöbalken. Det innebär att förekomsten av skadedjur ska förebyggas, kontrolleras och vid behov åtgärdas.

I samband med ny lagstiftning, som trädde i kraft i januari 2019, definieras betesstationer som riskobjekt vilket innebär att manuell inspektion krävs var 35:e dag av de stationer som innehåller giftigt bete.

Förändringar inom kemikalielagstiftningen har också medfört begränsningar kring vilka bekämpningsmedel som kan användas vilket gör att tidigare använda preparat (t.ex. Raccumin) sedan år 2010 inte är godkänt som bekämpningsmedel. De som nu är aktuella anses vara mindre effektiva än tidigare preparat. I förslaget uppges att produktutveckling, både vad gäller bekämpningsmedel och metoder, möjlighetvis kan avhjälpa detta.

Handlingsplan

Nedan beskrivs handlingsplanens förslag till åtgärder, målsättning och aktiviteter.

I förslaget nämns att aktiviteterna innebär kostnader, varför takten i genomförandet beror på möjligheten att inrymma kostnaderna i respektive nämnds budget.

Utvecklad avfallshantering på offentlig plats

Mål: Trafikkontoret och stadsdelsförvaltningarna har en väl fungerande renhållning i det offentliga rummet.

- Trafikkontoret och stadsdelsförvaltningarna arbetar med att utveckla metoder för en effektivare avfallshantering med optimerade tömningsfrekvenser och kärstorlekar.
- Trafikkontoret genomför ett pilotprojekt inom ramen för handlingsplanen mot nedskräpning på land och i vatten.
- Trafikkontoret kommer fortsätta undersöka möjligheten att i samband med markupplåtelse ställa krav på verksamhetsutövaren att ombesörja skadedjurssäker avfallshantering. En markupplåtelse ges utifrån ordningslagen

Kommunikation kring skadedjur och nedskräpning

Mål: Stadens kommunikation kring skadedjur och nedskräpning leder till förändrat beteende hos boende, verksamma och besökare i staden.

- Trafikkontoret kommunicerar hur stockholmarnas beteende kan bidra till att minska nedskräpning på offentlig plats.
- Stadens förvaltningar och bolag, med ansvar inom skadedjursbekämpningen, kommunicerar med medborgare, boende och besökare för att visa på sambandet mellan en tilltagande nedskräpning och ökande skadedjursproblematik.
- Stadens bolag och förvaltningar, med ansvar för skadedjursbekämpning, kommunicerar med enskilda fastighetsägare för att tydliggöra deras roll och ansvar i bekämpning av skadedjur.

Innovativa metoder

Mål: Staden ställer krav på utveckling och innovativa metoder vid upphandlingar av skadedjursentreprenader.

I kommande upphandlingar ställs krav med utgångspunkt i följande:

- ”Smarta fällor” med varierande teknik för övervakning, detektion av skadedjur, geografisk positionering, behov av tömning och betning med mera.
- Funktionsbaserad upphandling som innebär att fokus läggs på levererat resultat. Det ger leverantören större möjlighet att välja arbetssätt och utnyttja ny teknik och nya metoder.
- Staden ställer krav på försök med metoder som bygger på att underlätta för skadedjurens naturliga predatorer eller olika typer av fågelskrämmor i områden med stora problem.
- Staden genomför, i samverkan med upphandlade leverantörer, ett pilotprojekt för att undersöka och utveckla innovativa metoder och arbetssätt för skadedjursbekämpningen.

I övrigt nämns i förslaget att krav kan ställas på tillfälliga skadedjursprogram i samband med till exempel schaktöppningstillstånd.

Central upphandling av skadedjursbekämpning

Mål: Kommunfullmäktige beslutar att central upphandling ska vara normalförfarande för inköpskategorin skadedjursbekämpning för samtliga berörda förvaltningar och bolag.

- Kommunstyrelsen genomför upphandling i samverkan med berörda förvaltningar.
- Kommunstyrelsen utarbetar förslag till organisation och finansiering av skadedjursbekämpning i samråd med berörda förvaltningar och bolag.
- Kommunfullmäktige utser trafiknämnden till kategoriägare för upphandlingsområdet skadedjursbekämpning.
- Kategoriägaren har ansvar för samordning av insatser vilket ger förutsättningar att koordinera stadens skadedjursarbete på ett effektivt sätt.

Synpunkter och förslag

Allmänna synpunkter på förslaget till handlingsplan
Nedan lämnar stadsdelsförvaltningen allmänna synpunkter på förslaget.

Förvaltningen anser att det är bra att en handlingsplan för skadedjursbekämpning tagits fram med syftet att utveckla stadens skadedjursbekämpning. Förvaltningen får ofta in synpunkter och klagomål från boende i stadsdelsområdet att det finns skadedjur, framförallt råttor, i stadsdelsområdets parker.

För att få en övergripande bild över utvecklingen av antalet inkomna anmälningar de senaste åren om skadedjur i staden önskar förvaltningen att detta redovisas i handlingsplanen. Förvaltningen är medveten om att det ökade antalet anmälningar inte behöver betyda att antalet skadedjur ökar men anser ändå att det är av värde att få ta del av statistiken. Liknande problematik finns kring anmälningar om exempelvis nedskräpning men dessa utgör trots det ett viktigt underlag för verksamhetsplaneringen.

I förslaget anges att utformningen av stadsrummet bidrar till att öka skadedjursproblematiken, bland annat genom anläggande av marktäckande vegetation. Förvaltningen vill i detta sammanhang påpeka att en rationell och effektiv parkskötsel är beroende av marktäckande vegetation för att undvika uppslag av ogräs. Förutom att det är en estetisk fråga är det också en fråga som rör anläggningarnas långsiktiga hållbarhet då avsaknaden av växlighet bland annat kan leda till markerosion. Därutöver kan förvaltningen nämna att det finns andra typer av ytor i stadsdelsområdets parker, utan marktäckande vegetation, som har problem med skadedjur, exempelvis busk- och rosplanteringar. Förvaltningen efterlyser med anledning av beskrivningen ovan en handledning som visar vilka markmaterial och typer av växlighet som är lämpliga att använda för att inte bidra till att öka antalet skadedjur.

Förvaltningen efterlyser att handlingsplanen tar upp problematiken kring fågelmatning på allmän plats. Förvaltningen får in många klagomål på att bröd och annan mat läggs ut i parkerna vilket enligt förvaltningen gynnar skadedjuren. Fram till vintersäsongen 2019/2020 hade stadsdelsförvaltningen ett antal fågelbord utplacerade runt omkring i stadsdelsområdets parker där medborgarna kunnat lägga ut fågelmat. På flera platser där fågelborden placerades ut noterade förvaltningen att antalet råttor ökade från år till år. Förutom råttproblematiken medförde fågelborden även risk för smittspridning av salmonella. Smittan kan leda till död av småfåglar samt att smittan kan föras vidare till katter och hundar som fångar fåglarna¹. Mot bakgrund av ovanstående anser förvaltningen att även frågan kring matning av fåglar bör tas med i handlingsplanen.

Synpunkter på handlingsplanen

Nedan lämnar förvaltningen synpunkter på själva handlingsplanen.

Södermalms stadsdelsförvaltning
Avdelningen för stadsmiljö

Virkesvägen 3
Box 4270
102 66 Stockholm
Växel 08-508-12-000
Fax
soder@stockholm.se
stockholm.se

¹ Enligt Statens veterinärmedicinska anstalt. Se vidare <https://www.sva.se/vilda-djur/vilda-faglar/fagelmatning-och-fagelsjukdomar/>

Utvecklad avfallshantering på offentlig plats

Beträffande förslaget att utveckla avfallshanteringen på offentlig plats kan förvaltningen nämna att förvaltningens nuvarande parkdriftsavtal innehåller så kallad funktionskrav vad gäller renhållning i parkerna. Det innebär exempelvis att städning av parkytor ska utföras med sådan frekvens att ytan är ren och fri från främmande föremål. Vidare ska tömning av skräpkorgar ske fortlöpande så att ingen sanitär olägenhet uppstår eller att trivselvärdet försämras. Ett annat krav som anges i avtalet är att skräpkorgen aldrig får bli fylld till mer än 80 %.

För att erhålla renare parker har förvaltningen även under de senaste åren ersatt befintliga skräpkorgar med kapacitetsstarka självkomprimerande solcellsdrivna skräpkorgar. Förutom att skräpkorgarna rymmer stora skräpmängder är de också säkra mot råttor då de inte har möjlighet att komma in i behållarna. Förvaltningen kommer att fortsätta arbetet med att byta ut papperskorgar till mer säkra modeller för att förhindra att råttor eller fåglar kan komma åt skräpet som ligger i skräpkorgen.

Förvaltningen ser positiv på förslaget att trafikkontoret ska undersöka möjligheten att i samband med markupplåtelse ställa krav på verksamhetsutövaren att ombesörja skadedjurssäker avfallshantering. I stadsdelsområdets parker ges många markupplåtelse för olika aktiviteter, bland annat säsongskiosker, foodtrucks och olika evenemang. Om krav ställs på skadedjursäker avfallshantering bör det enligt förvaltningen kunna bidra till att minska antalet skadedjur i parkerna.

Kommunikation kring skadedjur och nedskräpning

Förvaltningen anser att det är viktigt att staden kommunicera kring problemen med skadedjur kopplat till nedskräpning. Attityds- och beteendeförändringar är av stor betydelse för att erhålla minskad nedskräpning vilket, förutom minskade skadedjursproblem, också kan bidra till ökad allmänna trivseln i offentlig miljö.

Innovativa metoder

Förvaltningen ställer sig positiv till förslaget att staden ställer krav på utveckling och innovativa metoder i samband med upphandling av skadedjursentreprenader, detta för att uppnå en effektivare skadedjursbekämpning. Förvaltningen ser även positivt på att funktionsbaserad upphandling tillämpas vid upphandling av skadedjursbekämpning.

I förslaget föreslås att staden i samband med schakter på stadens mark ska ställa krav på tillfälliga skadedjursprogram. Förvaltningen

anser att förslaget är bra, men vill påpeka att kravet bör ställs i relation till hur stort och omfattande arbetet är. Förvaltningen genomför många mindre anläggningsarbeten där schakttillstånd söks, exempelvis vid trädplanteringar och vid utbyte av lekutrustning på lekplatserna. Om krav på tillfälliga skadedjursprogram ställs i dessa fall skulle det enligt förvaltningen innebära orimligt stora administrativa insatser och ökade kostnader.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden överlämnar detta tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Ann-Christine Jenvén
Stadsdelsdirektör

Andreas Evestedt
Avdelningschef

Bilaga

Handlingsplan för skadedjursbekämpning.

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Ann-Christine Jenvén, Stadsdelsdirektör	2021-08-10
Andreas Evestedt, Avdelningschef	2021-07-21